

Τα τέσσερα βήματα της μετάβασης προς την οικονομία της αγοράς (1)

Η μετάβαση από μία συγκεντρωτική οικονομία ή κεντρικά ελεγχόμενη οικονομία σε μία οικονομία αγοράς:

- Η εισαγωγή της ιδιωτικής συμμετοχής στους παραγωγικούς τομείς της οικονομίας και η μείωση του ρόλου του κράτους.
- Το κράτος θα γίνει νομοθέτης και ρυθμιστής κάθε οικονομικής δραστηριότητας για την προστασία της λειτουργίας της αγοράς (ενώ το κράτος αποτελούσε κατευθυντήρια γραμμή της οικονομίας).

Τα τέσσερα βήματα της μετάβασης προς την οικονομία της αγοράς (2)

- Μακροοικονομικό πρόγραμμα σταθεροποίησης
- Απελευθέρωση της οικονομικής δραστηριότητας (φιλελευθεροποίηση)
- Θεσμική μεταρρύθμιση, διαρθρωτικές αλλαγές
- Ιδιωτικοποίηση και αναδιάρθρωση κρατικών επιχειρήσεων και κρατικού μηχανισμού

Μακροοικονομική σταθεροποίηση (1)

- Νομισματική πολιτική (έλεγχος προσφοράς χρήματος)
- Πολιτική συναλλαγματικών ισοτιμιών (σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες)
- Μισθοδοτική πολιτική (νέο δίκτυο κοινωνικής ασφάλισης, επιδόματα ανεργίας, αύξηση μισθών και μείωση δείκτη ανεργίας)
- Πιστοληπτική Πολιτική. Πολιτική επιτοκίων. (Χαμηλά επιτόκια για ανταγωνιστικό περιβάλλον)
- Χρηματοοικονομική πολιτική (Μείωση εξωτερικού χρέους και όλων των ελλειμάτων)

Μακροοικονομική σταθεροποίηση (2)

- Εισοδηματική πολιτική. (Αυστηρή νομισματική πολιτική ως στήριγμα-βάση για τη σταθεροποίηση της οικονομίας, μειώσεις/εξάλειψη επιχορηγήσεων)
- Φορολογική πολιτική. (Έσοδα από ΦΠΑ, φορολόγηση εισοδημάτων και κερδών των νέων επιχειρήσεων του ιδιωτικού τομέα ή των ιδιωτικοποιημένων κρατικών εταιρειών)
- Δημοσιονομική πολιτική. (Μείωση κυβερνητικών δαπανών)
- Πολιτική πληθωρισμού. (Μείωση του δείκτη πληθωρισμού, διατήρηση χαμηλή δείκτη πληθωρισμού)

Φιλελευθεροποίηση/Απελευθέρωση της οικονομικής δραστηριότητας (φιλελευθεροποίηση)

- Απελευθέρωση τιμών. (Αύξηση του ανταγωνισμού, παύση των επιχορηγήσεων)
- Εισαγωγή Κανόνων Ανοιχτού Εμπορίου. (ανεύρεση νέων εμπορικών συνεταιίρων, υπογραφή νέων εμπορικών συμφωνιών, παύση επιχορηγήσεων, δημιουργία νέων ανταγωνιστικών προϊόντων, εξάλειψη ποσοστωσεων και των δασμολογίων (δασμών))
- Άνοιγμα της οικονομίας. (εύκολη πρόσβαση ξένων επενδυτών στην εγχώρια αγορά, εγκαθίδρυση, δημιουργία και τόνωση σχέσεων με ξένους (διεθνείς) οργανισμούς)
- Ίδρυση νέων εταιρειών, φιλελεύθεροι κανόνες αγοράς, ανταγωνιστικό περιβάλλον.
- Δυνατότητα ελεύθερης μετατροπής συναλλάγματος, ελεύθερη διακίνηση του νομίσματος στο εξωτερικό, εύκολη αγοραπωλησία του εθνικού νομίσματος στο εξωτερικό, προσέλκυση επενδύσεων, ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίου)

Θεσμική μεταρρύθμιση, διαρθρωτικές αλλαγές (1)

- Νομοθεσία. (Εκτενής εισαγωγή νέων νόμων και κανόνων για να υποστηρίξουν το νέο περιβάλλον της αγοράς)
- Δημιουργία εμπορικών επιχειρήσεων με διάσπαση των υφιστάμενων κρατικών επιχειρήσεων για ευκολία στην ιδιωτικοποίηση αυτών.
- Νέο εργατικό περιβάλλον, δίνοντας εξουσία στα εργατικά σωματεία, νέοι λογιστικοί κανόνες, προστασία των καταναλωτών, προστασία του περιβάλλοντος.
- Υιοθέτηση νέου εμπορικού κώδικα και υιοθέτηση νόμων περί ιδιωτικοποίησης και ανταγωνισμού.

Θεσμική μεταρρύθμιση, διαρθρωτικές αλλαγές (2)

- Δημιουργία ενός τραπεζικού συστήματος δύο βαθμίδων (κεντρική τράπεζα και εμπορικές τράπεζες)
- Εισαγωγή κανόνων για τους χρηματοοικονομικούς μεσάζοντες (τράπεζες, εταιρείες αμοιβαίων κεφαλαίων, επενδυτικές εταιρείες) και το χρηματιστήριο
- Εισαγωγή νόμων που αφορούν τις ξένες επενδύσεις
- Νέο φορολογικό σύστημα, νέο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης

Ιδιωτικοποίηση Αναδιάρθρωση

- Σαφή δικαιώματα ιδιοκτησίας
- Επιστροφή περιουσιακών στοιχείων που είχαν κρατικοποιηθεί
- Εισαγωγή νόμων για την ιδιωτικοποίηση και τη ρευστοποίηση περιουσιακών στοιχείων των κρατικών επιχειρήσεων
- Κατάργηση μονοπωλίων, αύξηση ανταγωνισμού
- Ιδιωτικοποίηση μικρής κλίμακας (μικρομεσαίων επιχειρήσεων), κίνητρα για δημιουργία νέων εταιρειών, αύξηση του ιδιωτικού τομέα
- Εξάλειψη γραφειοκρατίας
- Εισαγωγή νέας επιχειρησιακής διακυβέρνησης των κρατικών επιχειρήσεων στα πλαίσια της αναδιάρθρωσης αυτών, εισαγωγή νέων νόμων περί χρεοκοπίας.

Ρυθμός μετάβασης στην Οικονομία της Αγοράς

- Η βαθμιαία εξέλιξη (gradualism) και ο ρυθμός shock-therapy ή big bang είναι δύο προσεγγίσεις που μπορούν να χρησιμοποιηθούν είτε αμιγώς είτε σε συνδυασμό στα διάφορα στάδια της μετάβασης.
- Stop and go ρυθμός μετάβασης: η κυβέρνηση προβαίνει στην ανακοίνωση ενός συγκεκριμένου πλάνου μεταρρυθμίσεων και αλλαγών αλλά κατά τη διάρκεια υλοποίησης αυτού ενδογενείς κι εξωγενείς παράγοντες εμποδίζουν την υλοποίησή του ή επέρχεται ένα προσωρινό πάγωμα των μεταρρυθμίσεων εξαιτίας του πολιτικού κόστους των αλλαγών που προτάθηκαν.

Μακροοικονομικό πρόγραμμα σταθεροποίησης

- Αυτό το βήμα διαρκεί πολύ περισσότερο από τα υπόλοιπα τρία βήματα.
- Απαιτεί τα υπόλοιπα τρία βήματα (ανάγκη για νομοθετική μεταρρύθμιση, για απελευθέρωση της αγοράς και αύξηση και μεγέθυνση του ιδιωτικού τομέα ώστε να πραγματοποιηθεί η μακροοικονομική σταθερότητα)
- Ενδείκνυται ένας gradualism ρυθμός μεταρρύθμισης.

Θεσμική μεταρρύθμιση – διαρθρωτικές αλλαγές

- Νέοι νόμοι πρέπει να εισαχθούν προκειμένου να καθιερωθούν τα συστήματα αγοράς (εταιρικός νόμος, λογιστικό σύστημα, φορολογικό σύστημα, σύστημα συνταξιοδοτικών κεφαλαίων κλπ)
- Πρέπει να νομιμοποιηθεί η χωρίς περιορισμό ιδιωτική περιουσία
- Η νομοθετική μεταρρύθμιση και γενικότερα οι απαραίτητες διαρθρωτικές αλλαγές αποτελούν τη βάση στην οποία στηρίζονται τα υπόλοιπα τρία βήματα.
- Ρυθμός νομοθετικής μεταρρύθμισης: είτε gradualism είτε shock therapy
- Καμία χώρα δεν ήταν έτοιμη να ακολουθήσει ένα shock therapy μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα νομοθετικών και διαρθρωτικών αλλαγών σε όλα τα επίπεδα, γιατί ούτε η ανάλογη κυβερνητική πείρα προϋπήρχε αλλά ούτε είναι εφικτή μία γρήγορη κι επιτυχημένη εισαγωγή νόμων που να καλύπτει όλες τις πτυχές οικονομικής δραστηριότητας μιας κοινωνίας που ήταν για 50 χρόνια περίπου κάτω από ένα συγκεντρωτικό καθεστώς.

Απελευθέρωση – φιλελευθεροποίηση της οικονομικής δραστηριότητας

- Το βήμα αυτό πρέπει να υποστηριχθεί από τη θεσμική αναδιάρθρωση όλου του οικονομικού συστήματος.
- Ο ρυθμός μπορεί να είναι είτε gradualism είτε shock therapy
- Υποστηρικτές shock therapy: το βήμα αυτό πρέπει να γίνει άμεσα για να φανούν άμεσα οι ανάγκες και τα αποτελέσματα.
- Υποστηρικτές gradualism: τονίζουν ότι ο κόσμος δεν είναι έτοιμος να δεχθεί μία πλήρη απελευθέρωση των τιμών αλλά και ολόκληρης της οικονομικής δραστηριότητας άμεσα. Οι πληθωριστικές τάσεις θα είναι τόσο μεγάλες που θα εξαθλιώσουν τους πολίτες επιδεινώνοντας την οικονομική τους κατάσταση.

Ιδιωτικοποίηση αναδιάρθρωση των κρατικών επιχειρήσεων (1)

- Προσπάθεια του κράτους να προσφέρει κίνητρα, τρόπους αλλά και μέτρα ώστε να αυξηθεί/τονωθεί ο ιδιωτικός τομέας με τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων, νέων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.
- Ο ρυθμός μπορεί να είναι είτε gradualism είτε shock therapy.
- Προϋποθέτει την απελευθέρωση της αγοράς αλλά και τη νομοθετική μεταρρύθμιση για να μπορέσει να προχωρήσει το πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων αλλά απαιτείται ταυτόχρονα και μακροοικονομική σταθερότητα για να έχει επιτυχία το πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων.

Ιδιωτικοποίηση αναδιάρθρωση των κρατικών επιχειρήσεων (2)

- Τον ρυθμό σε αυτό το βήμα το δίνει η αναδιάρθρωση.
 - Αν η κυβέρνηση αποφασίσει να προηγηθεί η αναδιάρθρωση στις κρατικές επιχειρήσεις και μετά αυτές να ιδιωτικοποιηθούν τότε μιλάμε για gradualism.
 - Αν η κυβέρνηση αποφασίσει να γίνουν οι ιδιωτικοποιήσεις άμεσα και η αναδιάρθρωση να αφεθεί στους νέους ιδιοκτήτες τότε ο ρυθμός είναι shock therapy/big bang.
- Το πρόγραμμα μαζικών ιδιωτικοποιήσεων (mass privatization) είναι δείγμα shock therapy ρυθμού ιδιωτικοποιήσεων.

Υποστηρικτές shock therapy

- Το επίπεδο της φτώχειας και οι ανισότητες στο εισόδημα είναι μεγαλύτερες σε χώρες που ακολουθούν τη βαθμιαία σταδιακή μέθοδο (gradualism) μετάβασης, η οποία μετάβαση παρέχει μεγαλύτερο χώρο για την ικανοποίηση των προσωπικών συμφερόντων και της διαφθοράς.
- Τα χαρακτηριστικά της ραγδαίας μετάβασης ευνοούν τις τεχνικές γρήγορης και μαζικής ιδιωτικοποίησης, αφήνοντας την εργασία αναδιάρθρωσης στους νέους ιδιοκτήτες των ιδιωτικοποιημένων εταιρειών.
- Η ιδιωτικοποίηση μαζί με τη φιλελευθεροποίηση των τιμών και του εμπορίου μπορούν να παράγουν αρκετά κέρδη και μία επιτυχημένη μεταρρύθμιση.
- Πιστεύουν σε μια σκληρή, απότομη και συνεπή διαδικασία σταθεροποίησης για τη μείωση του πληθωρισμού.

Υποστηρικτές gradualism

- Το shock-therapy οδηγεί σε δραστικές αυξήσεις του επιπέδου ανισότητας της φτώχειας και του εισοδήματος. Ιδιαίτερα στην περίπτωση της ιδιωτικοποίησης κρατικών επιχειρήσεων, οι βιαστικές ραγδαίες κινήσεις έχουν συχνά οδηγήσει στην αποδιοργάνωση σημαντικών λειτουργικών επιχειρήσεων, ένα γεγονός που βοηθάει στην πτώση σε παραγωγικό επίπεδο.
- Αυτοί που προχωρούν με τις μεταρρυθμίσεις που εφαρμόζονται γρήγορα χωρίς να περιμένουν τις μεταρρυθμίσεις που χρειάζονται περισσότερο χρόνο, όπως η δημιουργία των θεσμών στις αγορές για την υποστήριξη των αγορών, μειώνουν σημαντικά τα οφέλη αυτών των μεταρρυθμίσεων.
- Ο σκληρός περιορισμός του προϋπολογισμού πρέπει να εισαχθεί βαθμιαία κατά τη διάρκεια κατά τη διάρκεια μιας μεγαλύτερης χρονικής περιόδου προκειμένου να δοθεί στις επιχειρήσεις η δυνατότητα και ο χρόνος να αναδομηθούν. Μια γρήγορη και σκληρή πολιτική περιορισμού μπορεί να προκαλέσει επίδραση ντόμινο όπου οι καλές επιχειρήσεις κλείνουν μαζί με τις κακές.
- Η κυβερνητική επέμβαση μπορεί να αυξήσει την ταχύτητα της αναδόμησης. Απαραίτητα στοιχεία σε μια τέτοια στρατηγική μπορούν να είναι η συντονισμένη υποστήριξη στο πλαίσιο ορισμένων τομέων με τη μορφή των ρυθμίσεων δανειοδότησης καθώς και η υποστήριξη για έρευνα και ανάπτυξη που θα οδηγήσουν σε αύξηση των πωλήσεων στην εγχώρια και τις εξαγωγικές αγορές.

Βιβλιογραφία

- Μαραγκός, Ι. και Μπιτζένης Α. (2007). *Τα Οικονομικά της Μετάβασης*. Εκδόσεις Σταμούλη.